

MEDZINÁRODNÝ BESTSELLER

DVOJČATÁ Z OSVIENČIMU

Nacisti ich nechali nažive len preto,
lebo boli dvojičky

IKAR

EVA MOZES KOR

LISA ROJANY BUCCIERI

EVA MOZES KOR

LISA ROJANY BUCCIERI

DVOJČATÁ Z OSVIENČIMU

Preložila Beata Horná

IKAR

Eva Mozes Kor
Lisa Rojany Buccieri
THE TWINS OF AUSCHWITZ

Text copyright © Eva Mozes Kor
and Lisa Rojany Buccieri, 2009, 2020
Additional Text © Peggy Tierney 2020
Copyright © Octopus Publishing Group Ltd 2020
First published in Great Britain in 2020 by Monoray,
an imprint of Octopus Publishing Group Ltd
Published in the United States
as SURVIVING THE ANGEL OF DEATH
by Tanglewood Publishing, Inc.
Translation © 2021 by Beata Horná
All images © from Eva Kor's Private Collection
Slovak edition © 2021 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-8119-6

VENOVANIE

Túto knihu venujem pamiatke mojich rodičov,
mamy Jaffy Mozesovej a otca Alexandra Mozes,
sestier Edit a Aliz a mojej sestry dvojčky Miriam
Mozesovej Zeigerovej. Venujem ju tiež deťom,
ktoré prežili koncentračný tábor, aj všetkým deťom
na celom svete, ktoré sa stali obeťami zanedbávania
a zneužívania, pretože chcem vzdať úctu ich odhodlaniu
prekonať traumy zo straty detstva, rodiny a pocitu
vykorenenia. V neposlednom rade túto knihu venujem
svojmu synovi Alexovi Korovi a dcére Rine Korovej,
ktorí sú mojou radosťou, pýchou a výzvou zároveň.

-EMK

Venujem Olivii, Chloe a Genevieve:
ste dôvodom všetkého.
A sestře Amande za záchranu života.

-LRB

PROLÓG

V malom dobytčáku sa na seba tlačili desiatky Židov a takto sme sa trmácali neznámou krajinou, čoraz ďalej a ďalej od nášho domova v Rumunsku. Po nekončných dňoch úmornej cesty sa dvere vagóna konečne otvorili a denné svetlo nás ožiarilo ako požehnanie. Zúfalí a vydesení ľudia sa začali tlačiť von.

Svoju sestru dvojičku som pevne chytila za ruku a dav nás nezadržateľne unášal von na výstupište. Nebola som si istá, či sa mám tešiť, že sme konečne vonku, alebo sa báť, čo nás čaká. Ráno bolo chladné a cez tenkú látku rovnakých šiat vínovej farby nás na holých nohách štipal studený vietor. Hneď som vedela, že je zavčas, pretože slnko sotva vykuklo nad obzor. Poobzerala som sa okolo seba. Všade sa týčili ploty z ostnatých drôtov. Z vysokých strážnych veží sa vykláňali strážne SS, po nemecky *Schutzstaffel*, a mierili na nás zbraňami. Strážne psy, ktoré ďalší esesáci držali na remeňoch, divoko šte-

kali, trhali sa a vrčali na nás. Pripomínali mi besného psa, ktorého som raz videla u nás na statku. Aj tieto mali okolo papule bielu penu a cerili na nás špicaté tesáky. Cítila som, ako mi búši srdce.

Ešte pevnejšie som zovrela sestrinu dlaň vlhkú od potu. Naši rodičia a staršie sestry Edit a Aliz stáli hneď vedľa nás. Počula som, ako sa mama šeptom pýta otca:

„Osvienčim? Toto je Osvienčim? Čo je to za miesto? Nie sme v Maďarsku?“

„Sme v Nemecku,“ znela stručná odpoveď.

Prekročili sme hranicu nemeckého územia. V skutočnosti sme boli v Poľsku, lenže to ovládali Nemci. Všetky koncentračné tábory sa nachádzali v nemeckom Poľsku. Neodviezli nás do maďarského pracovného tábora na prácu, ale do nacistického koncentračného tábora na smrť. Skôr ako sme túto informáciu stihli stráviť, zacítila som na pleci ruku, ktorá ma tlačila na opačnú stranu výstupišťa.

„*Schnell! Schnell!*“ Rýchlo! Rýchlo!

Esesák vyháňal zvyšných väzňov von z dobytčáka na veľkú betónovú plochu.

Miriám sa ku mne pritisla ešte tesnejšie. Slabé denné svetlo sa mi mihotalo pred očami, keď esesáci hnali dospelých okolo nás na jednu alebo na druhú stranu. Akoby jedných vyberali na jeden účel a druhých zasa na iný. Ale na aký?

Zvuky okolo nás boli čoraz hlasnejšie. Esesáci triedili ďalších a ďalších ľudí, strkali ich na pravú alebo ľavú stranu výstupišťa. Psy vrčali a štekali. Ľudia z dobytčáka plakali, nariekali a kričali zároveň, pretože esesáci od seba násilne odtrhávali členov rodiny. Mužov oddelili od žien, deti od rodičov. Ráno sa premenilo na absolútny chaos. Všetko okolo nás sa zrýchľovalo. Bolo to ako nočná mora.

„Zwillinge! Zwillinge!“ Dvojičky! Dvojičky! Zrazu sa pri nás pristavil esesák, ktorý pochodoval okolo. Uprel na nás s Miriam skúmavý pohľad a obzeral si naše rovnaké šaty.

„Sú dvojičky?“ spýtal sa mamy.

Zaváhala. „To je dobre?“

„Určite,“ prikývol.

„Áno, sú dvojičky,“ odpovedala mama.

Bez jediného slova nás s Miriam schytil a odtiahol od mamy.

„Nie!“

„Mami! Mamička! Nie!“

S Miriam sme kričali a plakali, naťahovali ruky k mame, ktorá sa usilovala dostať k nám, ale ďalší strážnik ju pevne držal a ťahal späť. Potom ju jednoducho drsne odsotil na opačnú stranu výstupišťa. Volali sme, nariekali. Prosili sme, ale naše hlasy sa strácali v zmätku, hluku a zúfalstve okolo nás. Nezáležalo na tom, ako veľmi sme

plakali a ako hlasno sme kričali. Vybrali si nás, pretože sme boli jednovaječné dvojčičky a v tých rovnakých vínovočervených šatách sme boli v dave špinavých, vyčerpaných židovských väzňov neprehliadnuteľné. Čoskoro sme mali predstúpiť pred Josefa Mengeleho, nacistického lekára, ktorý bol známy pod prezývkou Anjel smrti. Bol to on, kto na výstupišti rozhodoval o živote a smrti. Ale vtedy sme to ešte nevedeli. Uvedomovali sme si len to, že sme zrazu zostali sami. Mali sme vtedy iba desať rokov.

Ocka, mamu, Edit a Aliz sme už nikdy viac nevideli.

Východná Európa na začiatku druhej svetovej vojny

KAPITOLA 1

S Miriam sme boli jednovaječné dvojčičky, najmladšie zo štyroch sestier. Keby ste počuli, s akou nechuťou naše staršie sestry rozprávali o našom narodení, hneď by ste pochopili, že sme boli miláčikovia celej rozvetvenej rodiny. Veď čo môže byť rozkošnejšie ako dve navlas rovnaké dievčatká?

Narodili sme sa 31. januára 1934 v dedine Porț v rumunskej Transylvánii neďaleko hraníc s Maďarskom. Mama nás od narodenia obliekala rovnako, do vlasov nám viazala veľké mašle, aby hneď všetci vedeli, že sme dvojčičky. Občas nás dokonca posadila do okna a okoloídúci si mysleli, že sme porcelánové bábiky, nie skutočné dievčatká.

Podobali sme sa na seba natoľko, že si nás mama musela označiť, aby nás rozoznala. Keď nás prišli navštíviť tety, strýkovia, bratrance a sesternice, s obľubou sa hrávali hru, v ktorej mali za úlohu uhádnuť, ktorá je ktorá.

„Ktorá z vás je Miriam? A ktorá Eva?“ hádal strýko a hľadel na nás s dojatím. Mama sa pyšne usmievala na svoje dokonalé malé bábiky a naše staršie sestry si iba znechutene povzdychli. Len zriedkakedy však niekto uhádol. Keď sme boli staršie a chodili sme do školy, rady sme ostatných našou podobou miatli a ohromne sme sa pritom zabávali. A kamkoľvek sme prišli, všetci nás obdivovali, čo sme, samozrejme, hojne využívali.

Hoci ocko bol prísny a ustavične nás aj mamičku napomínal, aby sme nepodliehali nadmernej márnivosti, zdôrazňujúc, že aj Biblia nás pred ňou varuje, naša mama si dala mimoriadne záležať na tom, ako sme oblečené. Dávala nám šif šaty na mieru, presne tak, ako to dnes robia bohatí ľudia, keď navštevujú módných návrhárov. Z mesta objednala látku, a keď prišla, vzala Miriam, mňa, Edit a Aliz ku krajčírke do neďalekej dediny Szeplak. U nej doma sme si potom dychtivo prezerali módne časopisy, aby sme zistili, aké sú najnovšie módné trendy. Ale konečné slovo o strihu a farbe našich šiat mala vždy mama.

V tých časoch dievčatá vždy nosili šaty, nikdy nohavice alebo overaly ako chlapci. A mama pre mňa a Miriam zakaždým vybrala vínovočervenú, bledomodrú alebo ružovú farbu. Krajčírka nám vzala miery a dohodli sme si termín skúšky. Keď sme sa potom vrátili, krajčírka už mala šaty pripravené na skúšanie. Šaty pre

Eva a Miriam Mozesové v roku 1935

mňa a Miriam mali vždy rovnaký strih aj farbu – tvorili dokonalý pár ako my.

Hoci väčšinu ľudí naša podoba miatla, ocko nás bez problémov rozoznal podľa našich osobností. Odlišovali sme sa držaním tela, gestami, a keď som otvorila ústa a prehovorila, hneď mu bolo jasné, že som to ja. Hoci moja sestra sa narodila prvá, z nás dvoch som bola tá výbojnejšia a výrečnejšia. Vždy keď sme chceli ocka o niečo požiadať, naša najstaršia sestra Edit ma prehovorila, aby som to vybavila ja.

Evini rodičia Alexander Mozes a Jaffa Mozesová

Môj otec, hlboko veriaci Žid, túžil po synovi, pretože v tých časoch sa len chlapci mohli zúčastňovať na verejných náboženských obradoch a recitovať kadiš, židovský chválospev, ktorý sa odriekava, keď niekto zomrie. Ale rodičom sa narodili len štyri dcéry. A pretože som bola mladšia z dvojčiek a jeho posledné dieťa, často sa na mňa zahľadel a povedal: „Ty si mala byť chlapec.“ Asi tým myslel, že mojím narodením prišiel o poslednú možnosť mať syna. A moja osobnosť to len potvrdzovala: bola som silná, odvážna a zhovorčivá. Presne tak si určite predstavoval svojho syna.

Lenže táto silná stránka môjho charakteru, ktorou som sa od svojich sestier odlišovala, mala aj svoju odvrátenú tvár. Mala som pocit, že v otcových očiach je na mne všetko zlé, akoby ho nič z toho, čo robím, neuspokojovalo. Často sme vášnivo diskutovali, a keď sme mali opačný názor, nikdy som nebola ochotná ustúpiť. Nestáčila mi odpoveď, že otec má pravdu len preto, lebo je muž a hlava rodiny. Zdalo sa, že s ockom sa nedohodneme na ničom.

V každom prípade mi však venoval viac pozornosti ako Miriam a mojím starším sestram, hoci to nebol vždy ten druh pozornosti, o ktorý som stála. Nikdy som sa nenaučila prekrúcať pravdu nevinými lžami, preto som stále lietala v problémoch. Pamätám si, že občas som chodila po dome po špičkách, aby som sa otcovi vyhla. A som si istá, že aj on bol zo mňa a z môjho odvrávania často unavený.

Keď sa však obzriem späť, uvedomujem si, že tie naše večné boje s ockom ma zocelili a ešte viac posilnili. Naučila som sa, ako prejsť autoritám cez rozum. Nevedomky ma pripravili na neľahkú budúcnosť.

Naša mama bola úplne iná ako otec. Bola vzdelanejšia než väčšina žien v tých časoch, pretože nie všetky ženy chodili do školy. Hlavne v rodinách nábožných Židov sa od žien vtedy očakávalo, že sa budú starať o domácnosť a vychovávať deti, kým vzdelávanie a štúdium

boli vyhradené mužom. Ale naša mama sa nielenže postarala o to, aby sme sa naučili čítať, písať, počítať a študovali históriu a cudzie jazyky, ale tiež nás naučila starať sa o ostatných v našej komunite.

V našej dedine Porț sme boli jediná židovská rodina a priatelili sme sa so všetkými. Mama sledovala všetky správy z mesta, a keď bolo treba, často našim susedom pomáhala, najmä mladým tehotným ženám. Priniesla im rezance alebo koláče, pomohla im s domácnosťou, keď sa necítili dobre, radila im pri výchove detí a čítala im listy od ostatných členov rodiny. Naučila nás kráčať v jej šľapajach, slúžiť tým menej šťastným, hlavne odvtedy, čo sme na tom boli lepšie ako väčšina obyvateľov našej roľníckej dediny.

Lenže už od nášho narodenia sa v Rumunsku šíril antisemitizmus. To znamená, že väčšina ľudí okolo nás nemala rada Židov len preto, lebo boli Židia. My deti sme si antisemitizmus vôbec neuvedomovali až do roku 1940, keď prišla maďarská armáda.

Otec nám raz rozprával o jednom incidente, ktorý sa mu stal v roku 1935, keď sme s Miriam mali len rok. V tom roku Železná garda, násilnícka antisemitská politická strana, ktorá ovládala miestne úrady, políciu aj noviny, podnecovala nenávisť k Židom šírením nepravdivých historiek o tom, že Židia sú zlí a že chcú každého podviesť a ovládnuť svet. Rumunská Železná garda uväznila môjho otca a jeho brata Aarona na základe fa-

lošného obvinenia z neplatenia daní. Nebola to pravda, pretože oni dane vždy poctivo platili. Vytipovali si ich a zatkli len preto, lebo boli Židia.

Ocko nám tiež povedal, že keď sa so strýkom Aaronom dostali z väzenia, rozhodli sa ísť do Palestíny, aby zisťovali, či by sa tam užívali. Palestína bola v tom čase územie na Strednom východe, kde Židia žili v období Rímskej ríše, a hlavne počas prenasledovania ju mnoho Židov považovalo za domovinu. Začiatkom dvadsiateho storočia časť Palestíny vyčlenili pre židovských prisťahovalcov a v roku 1948 sa nakoniec stala samostatným štátom Izrael.

Otec so strýkom Aaronom strávili v Palestíne niekoľko mesiacov a potom sa vrátili späť do Rumunska. Po návrate strýko Aaron a jeho žena predali všetok svoj majetok a rozhodli sa emigrovať.

Ocko naliehal na mamu, aby sme aj my odišli a usadili sa v Palestíne. „Žije sa tam dobre,“ presviedčal ju. „Podnebie je teplé a je tam množstvo pracovných príležitostí.“

„Nie, to neprichádza do úvahy,“ namietala mama. „Nemôžeme sa predsa sťahovať so štyrmi malými deťmi.“

„Musíme odísť čo najskôr, kým sa tunajšia situácia nezhorší v náš neprospech,“ tlačil na ňu otec, ktorého znepokojovali správy o rastúcom prenasledovaní Židov v krajine aj v celej Európe.

„Čo by som tam robila? Ako by sme to zvládli? Nemôžem žiť na púšti,“ argumentovala mama. A ako to mat-

ky občas robia, dupla si nohou a odmietla odísť. Často som potom premýšľala, ako by vyzeral náš život, keby vtedy ustúpila.

V našej malej rumunskej dedine sme žili v peknom dome na rozsiahlom statku. Vlastnili sme tisíc akrov pôdy, na ktorej sme pestovali pšenicu, kukuricu, fazuľu a zemiaky. Chovali sme kravy a ovce, vďaka ktorým sme mohli vyrábať syry a predávať mlieko. Mali sme aj veľký vinohrad a vyrábali sme víno. Naše rozsiahle ovocné sady nám dávali jablká, slivky, broskyne a šťavnaté čerešne v troch farbách – červenej, čiernej a bielej. V lete, keď sme sa hrali na vyfintené dámy, sa čerešne zmenili na nádherné náušnice. Mama milovala svoju kvetinovú záhradku pred domom a zeleninovú záhradu za domom, rovnako ako naše kravy, sliepky a husi.

Najviac ju však trápilo, že by musela opustiť svoju matku. Ako deti sme často chodili na návštevy k starým rodičom. A mama ako jediná dcéra sa cítila zodpovedná za starú mamu Heršovú, ktorej zdravotný stav nebol najlepší a často potrebovala maminu opateru.

„Okrem toho sme tu v bezpečí,“ vyhlásila. Skutočne verila, že reči o tom, ako Nemci a ich nová hlava štátu Adolf Hitler prenasledujú Židov, nie sú nič iné než fámy. Nevidela nijaký dôvod, prečo by sme museli utekať do Palestíny alebo do Ameriky, teda na miesta, kde sme boli my Židia v bezpečí. Takže sme zostali v Porťe.

Port, Transylvánia

Horný rad (zľava doprava): Aliz, ocko, Edit a kamarátka Luci
V strede: Eva, mama, Miriam
Dolu: bratranec Šmulik

V dedine Porę žilo sto rodín, z ktorých väčšina boli kresťania. Luci, dcéra miestneho kňaza, bola naša najlepšia kamarátka. S Miriam sme sa s ňou veľmi rady hrávali. V lete sme liezli po stromoch v ovocnom sade, čítali sme si rozprávky a hrali divadlo, ktoré sme si vytvorili z prestieradla zaveseného na drôte medzi dvomi stromami. V zime sme Luci pomáhali ozdobovať vianočný stromček, ale pred otcom sme to tajili, pretože by nám to nedovolil.

Hoci sa začali šíriť fámy, že Židov deportujú do pracovných táborov, mama neverila, že by nám hrozilo nebezpečenstvo. Ani vtedy, keď sme sa dozvedeli o nových getách – vyhradených oblastiach európskych miest, v ktorých boli Židia nútení žiť v špine a biede, sme stále neverili, že nám niečo skutočne hrozí. Dokonca ani vtedy, keď boli Židia zbavení všetkého majetku, všetkých práv a slobôd a posielali ich do táborov na otrockú prácu, sme si nemysleli, že by sa niečo také mohlo prihodiť aj nám. Nikdy by nám ani na um nezišlo, že prídu aj do našej malej dediny v Transylvánii.

Jedna z mojich prvých spomienok na prejavy útla-ku Židov je, keď rodičia prichýlili mužov zo židovského pracovného tábora v Budapešti. Maďarská vláda ich poslala budovať železničnú trať neďaleko našej dediny, a keď bola práca hotová, previezli ich späť do tábora. Počas prác na železnici nemali kde prespávať, preto ich